

Asia: VN/33963/2024

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Kotoutumista ja kielitaitoa edistävien koulutusten uudistaminen

Lähtökohtaisesti on hyvä asia, että kotoutumiskoulutusten järjestämistä uudistetaan ja kehitetään. Etelä-Karjalan työllisyysalue pitää kotoutumiskoulutusten järjestämisen keskittämistä työllisyysalueen tehtäväksi kannatettavana ratkaisuna. Suunniteltu malli selkeyttää ja helpottaa koulutusten suunnittelua ja organisointia alueellamme.

Uusi toimintamalli parantaa mahdollisuuksia seurata koulutusten laatua ja vaikuttavuutta sekä edistää kotoutuja-asiakkaiden tasavertaisuutta

yhdenmukaistamalla heidän asiakasprosessejaan. Vaikka hallituksen esitys on hyvä ja tarkoituksenmukainen, käytännössä toteutus on kuitenkin haastava. Tosiasiassa rahoitus ei siirry asiakkaiden mukana tilanteessa, jossa koulutusten järjestämisvastuu siirtyy työllisyysalueelle, vaan samanaikaisesti

valtionosuuksiin ja laskennallisiin korvauksiin kohdistuvat tasoleikkaukset vähentävät kuntien resursseja. Vaikka sekä valtionosuuksien että laskennallisten korvausten kautta edelleen ohjataan rahoitusta kotoutumiskoulutusten järjestämiseen, ei kokonaisrahoitus käytännössä kasva. Tämän vuoksi on tärkeää huomioida, että ilman riittävää ja siirtyvää rahoitusta toiminnan laajuutta tai laatua ei voida lisätä, eikä uudistuksella saavutettavia hyötyjä voida täydellä tavalla toteuttaa.

Kaikki kotoutuja-asiakkaat eivät ole työllisyyspalvelujen asiakkaita, vaan kuuluvat ensisijaisesti kuntien kotoutumisen edistämisen palvelujen piiriin. Näin on esimerkiksi yli 65vuotiaiden sekä kotona lapsia hoitavien vanhempien kohdalla. On tärkeää, että myös näille kotoutujaryhmille voidaan tarjota monipuolisia ja elämäntilanteeseen soveltuvia mahdollisuuksia kielen oppimiseen. Vapaan sivistystyön oppilaitoksilla on ollut merkittävä rooli suomen kielen ja kotoutumista tukevien opintojen tarjonnassa, erityisesti täydentävien ja joustavien opintokokonaisuuksien osalta. Vapaan sivistystyön toimijat ovat pystyneet

huomioimaan erilaisten oppijoiden tarpeet ja tarjoamaan vaihtoehtoisia koulutusmuotoja perinteisen kotoutumiskoulutuksen rinnalle. Etelä-Karjalan työllisyysalue pitää tärkeänä, että vapaan sivistystyön osaaminen ja rooli säilyvät osana kotoutumis- ja kielikoulutusten kokonaisuutta jatkossakin. Monipuolinen koulutustarjonta varmistaa, että myös ne kotoutujaryhmät, jotka eivät ole työllisyyspalvelujen asiakkaita, saavat yhdenvertaisen mahdollisuuden kielen oppimiseen ja osallisuuden vahvistamiseen.

Jatkossa työllisyysalueen tulisi järjestää kotoutumiskoulutusta nykyistä suuremmalle joukolle asiakkaita ilman, että tehtävää varten osoitetaan käytännössä erillistä lisärahoitusta. Alueella on jo nyt nähtävissä kasvavaa tarvetta tuetummille koulutusmuodoille. Myös hallituksen esityksessä todetaan, että vapaan sivistystyön kotoutumis- ja lukutaitokoulutukset ovat olleet toteutukseltaan osa-aikaisempia ja joustavampia kuin työvoimakoulutukset, ja ne ovat tämän vuoksi soveltuneet erityisen hyvin vähemmän koulutettujen sekä heikosti lukevien ja kirjoittavien kotoutujien tarpeisiin. Arviomme mukaan tarve tuetummille kotoutumiskoulutuksille kasvaa edelleen. Tämä lisää väistämättä kustannuksia, sillä tuetummissa koulutuksissa ryhmäkoot ovat pienempiä, koulutusjaksot pidempiä ja ryhmiä tarvitaan enemmän.

Se, että kotoutumiskoulutus sekä luku- ja kirjoitustaidon koulutus kootaan työllisyysalueen vastuulle, tarjoaa mahdollisuuksia uusien toimintamallien ja koulutuspolkujen kehittämiseen. Tämä on myönteistä sekä työllisyysalueen että asiakkaiden näkökulmasta. Ennen kuin uusi kokonaisuus kuitenkin vakiintuu ja palvelut saadaan kustannuksiltaan tehokkaiksi, olisi perusteltua säätää siirtymäaika, jonka aikana rahoitusta kohdennetaan alueelle samoin periaattein kuin nykyisin rahoitetaan luku- ja kirjoitustaidon koulutusta. Koska tarve kotoutumiskoulutukselle on jo nyt suurempi kuin käytettävissä oleva

rahoitus, koulutuksiin muodostuu jonoja, mikä hidastaa asiakkaiden työllistymistä. Samaan aikaan oikeus kotoutumissuunnitelmaan on lyhentynyt, mikä korostaa tarvetta päästä palveluihin nopeasti. Tämän toteutuminen edellyttää, että koulutusta on tarjolla riittävä määrä suhteessa tarpeeseen.

Positiivisena pidämme sitä, että opetussuunnitelman muutoksilla mahdollistetaan kotoutumiskoulutuksen joustava yhdistäminen työhön tai yrittäjyyteen. Työhön suuntaava malli on perinteistä kielikoulutusta vaikuttavampi ja tukee maahanmuuttajien omaa vastuuta ja aktiivisuutta kotoutumisessa.

Kotoutumisen edistämisen rahoituksen säästöt

Esityksessä ehdotetaan, että kiintiöpakolaisten vastaanottoon varautumisen kustannusten korvaaminen poistettaisiin kokonaan. Vuosien käytännön

kokemukseen nojaten Etelä-Karjalan työllisyysalue katsoo, että nämä kustannukset tulee jatkossakin säilyttää korvattavina, mikäli valtio jatkaa kiintiöpakolaisten vastaanottoa ja sijoittaa heitä kuntiin. Vastaanottoon varautumisen järjestelyt, kuten asuntojen vuokraaminen ja peruskalustuksen hankkiminen etukäteen, ovat välttämättömiä ja vievät aikaa. Saapumisissa voi esiintyä viivästyksiä kunnasta riippumattomista syistä. Nykyisin kustannuksia voidaan korvata enintään neljän kuukauden ajalta – korvausmahdollisuuden poistaminen heikentäisi kuntien valmiuksia hoitaa tehtävänsä.

Esityksen perusteluissa todetaan, että kotoutumista ja kielitaitoa edistävien koulutusten rahoitukseen esitetyillä muutoksilla on taloudellisia vaikutuksia

koulutusten järjestäjiin. Kunnilla on jo nykyisin vastuu kotoutumiskoulutuksen järjestämisestä, ja tehtävään on osoitettu rahoitusta. Etelä-Karjalan työllisyysalueen näkemyksen mukaan esitetty tasoleikkaus kunnille maksettavaan laskennalliseen korvaukseen ei ole kannatettava, sillä se heikentää mahdollisuuksia järjestää palveluja tarpeen mukaisesti. Laskennallisen korvauksen osien siirto valtionosuuteen yksinkertaistaa hallintoa, mutta heikentää rahoituksen täsmällistä kohdentumista niihin kuntiin, joissa kotoutujia todellisuudessa on. Rahoituksen tulee kohdentua palvelutarpeen perusteella.

Osa kotoutuja-asiakkaista osallistuu vapaan sivistystyön kotoutumis- ja lukutaitokoulutuksiin, jotka nykyisin rahoitetaan 100 prosentin valtionosuudella.

Jatkossa vastuu on työvoimaviranomaisella. Etelä-Karjalan työllisyysalue esittää huolensa siirtymäajan rahoituksesta ja kielikoulutustoiminnan jatkuvuudesta: käytännössä moni vapaan sivistystyön toimija joutuu vähentämään koulutustarjontaansa tai keskeyttämään sen kokonaan syksyllä 2026, mikä lisää asiakkaiden palvelutarpeita ja vaarantaa alueellisen osaamisen säilymisen.

Etelä-Karjalassa sijaitsee kaksi vastaanottokeskusta. Joutsenon ja Imatran vastaanottokeskuksissa asuville turvapaikkaprosessissa oleville henkilöille kunnat

eivät järjestä kotoutumiskoulutusta. Tilapäistä suojelua saavat henkilöt voivat kuitenkin ilmoittautua työnhakijoiksi ja heille laaditaan kotoutumissuunnitelma jo vastaanottokeskuksessa, vaikka kotikunta puuttuu. He ovat usein opiskelleet vapaan sivistystyön oppilaitoksissa. On epäselvää, miten nämä henkilöt huomioidaan valtionosuuksissa tai laskennallisissa korvauksissa, kun korvausten maksaminen alkaa vasta kotikuntamerkinnästä. Lisäksi työvoimaviranomaisella on Laki työvoimapalvelujen järjestämisestä 18 §:n mukaan oikeus laskuttaa palvelun kustannukset henkilön kotikunnalta tietyissä tilanteissa. Jää epäselväksi, kenen vastuulle jäävät palvelun kustannukset, jos asiakas saa kotikunnan kesken palvelun – tätä ei esityksessä ole täsmennetty.

Etelä-Karjalan työllisyysalue korostaa, että rahoitusjärjestelmän muutokset ja säästöt eivät saa heikentää kotoutumispalvelujen laatua, saavutettavuutta eikä alueellista opetustoiminnan jatkuvuutta. Siirtymäajan rahoitus ja vastuiden selkeä määrittely ovat välttämättömiä, jotta palvelut voidaan toteuttaa yhdenvertaisesti ja taloudellisesti kestävästi.

Kotoutumisen tavoitteet ja velvoittavuuden lisääminen

Kotoutumisen velvoittavuuden lisääminen on lähtökohtaisesti kannatettava. On tärkeää, että maahan muuttaville korostetaan oman vastuun, velvollisuuden ja aktiivisuuden merkitystä. Kielitaidon vahvistamisen lisäksi myös suomalaisen yhteiskunnan pelisääntöjen ja toimintatapojen oppiminen on olennainen osa

kotoutumista.

Tavoitteiden saavuttaminen edellyttää, että alkuvaiheen kotoutumisen tuen palvelut ovat laadukkaita, riittäviä ja saatavilla oikea-aikaisesti. Palveluiden tulee tukea asiakkaan aktiivisuutta ja itsenäisyyttä, mutta samalla varmistaa, että enemmän tukea tarvitsevat ohjataan heille soveltuviin palveluihin – ja että näitä palveluja on tosiasiallisesti tarjolla.

On huolehdittava myös siitä, että kotoutumispalveluja voidaan järjestää tasapuolisesti eri kokoisissa kunnissa, mukaan lukien ne, joissa kotoutujamäärät ovat pieniä. Palvelujen järjestämisen edellytyksiä ei tule heikentää kuntien taloudellisia mahdollisuuksia kaventamalla.

Alkuvaiheen palveluprosessin muutokset

Lakiesityksessä ehdotetaan tehostamisen näkökulmasta, että kotoutumisen ja osaamisen palvelutarpeen arvio sekä kotoutumissuunnitelma laadittaisiin samalla

kertaa. Etelä-Karjalan työllisyysalue toteaa, että tämä on ollut vakiintunut käytäntö jo nykyisellään. Esitetty muutos ei siten tuota kunnille tai työllisyysalueille konkreettisia säästöjä, koska prosessi toteutetaan käytännössä jo nykyisen toimintatavan mukaisesti.

Muut huomiot

-

Natunen Sanna

Lappeenrannan kaupunki - Lappeenrannan kaupunginhallitus 5.2.2026